Den tredje

SUNNE-BYGDA

Årsskrift för Sunne Hembygdsförening

1993

Hembygdsvännen Leif Nilssons tavla i olja över hembygdsgården i Sunne.

FÖRORD

Sunne Hembygdsförening kan blicka tillbaka på ett bra verksamhetsår 1992 och under 1993 finns förhoppning att ytterligare utveckla vårt arbete och som höjdpunkt celebrera vår 70-åriga tillvaro.
I vår skrift 1992 nämndes om den förändringens vind som vi börjat känna. Under året som nu gått till ända har denna märkbart ökat i styrka och påverkar både vår miljö och folket i vår bygd. Många är de fryksdalingar som plågas av oro för arbetslöshet och inkomstbortfall. Jord- skogs- liksom byggnadssektorn kämpar intensivt för sin existens.
Förverkligar så kommuner och landsting sina varsel om personalindragningar gömmer detta än mer bekymmer. Den ekonomiska situationen i stort - vid sidan av de konjunkturkänsliga - skvallrar också om att den kulturellt arbetande rörelsens stöd från samhällets sida kommer att minskas drastiskt.
Måtte ändock vi alla tillsammans göra lovvärda försök och ge varandra stimulans i frågor att vårda vår hembygd och dess historia.

Tack alla duktiga medarbetare och tack alla Ni tidigare verksamma.
Ert arbete vittnar om ansvar och stark gemenskapskänsla, som möjliggjort bevarande av byggnader och kultur från svunnen tid.

Med hembygdshälsning
Sunne Hembygdsförening

Hugo Jansson

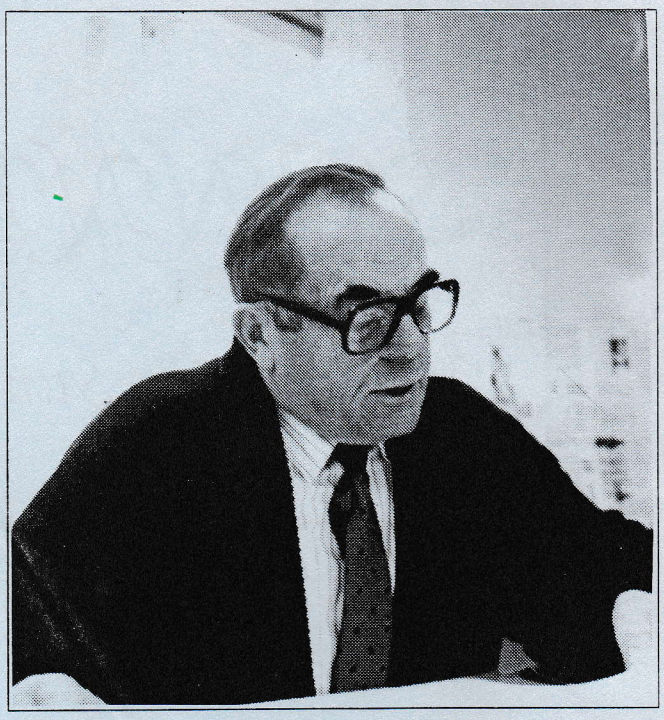

PROGRAM OCH AKTIVITETER FÖR 1993

Januari:		Vävgruppen i arbete
		Underhåll av byggnader
April:	18	Årsmöte
	30	Valborgsfirande
Maj:	26	STF:s Vandrarhem öppnas
Juni:	25	Midsommarfirande
Juli:	31	Kulturveckan invigs
September:	3	STF:s vandrarhem stängs
December:	4	Julmarknad
	12	Luciafirande

Innehållsförteckning

Sid. 2 Förord.
Sid. 3 Verksamhetsberättelse 1992.
Sid. 6 Hembygdsfesten, En känd "fryksdalsprofil".
Sid. 8 Reflexioner kring en rättskaffens persons....
Sid. 9 Om gammal tradition.
Sid 10 Folkskolan 150 år - och 4 skolhus.
Sid 12 Magister Arbman.
Sid 13 En gammal sägen .....
Sid 14 Spelnäs byakista. Dramatik i Spelnäs.....
Sid 16 Spelnäs 1 mtl. kronoskatte.....
Sid 17 Ett gammalt recept.
Sid 18 Bonde-minnen.
Sid 20 Släkthistoria från gamla tider.....
Sid 21 1993 Jubelår.

Sättning och layout-arbete:
Sunne Turistbyrå, tel. 0565-135 30.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR ÅR 1992

Sunne Hembygdsförening S H F får lämna följande berättelse om sitt 69:e verksamhetsår:

Årsmötet hölls den **26 april 1992** och bevistades av ett 30-tal personer. Efter sedvanliga förhandlingar fick vi lyssna till fiolmusik framförd och tolkad av riksspelmannen *Per Thomas Eriksson*. Vidare visade *Birger Nilsson* en av våra gamla filmer från Sunne med omnejd.

Efter val av styrelse och funktionärer kan antecknas:

Ordförande:
Hugo Jansson, tel 10801

Ordinarie ledamöter:
Birger Nilsson, tel 11758
David Myrehed, tel 10046
Sven Toremark, tel 10024
Walter Jansson, tel 10608
Leif Nilsson, tel 10965
Olle Gustavsson, tel 21079
Allan Olsson, tel 12017
John Broström, tel 12071
Gunnar Andersson, tel 11832
Clas Hallgren, tel 43126

Suppleanter:
Elisabet Olsson, tel 31109
Olle G Olsson, tel 13783
Carl-Gösta Norderup, tel 60587
Alice Svantesson-Olsson, tel 12017

Revisorer:
Ola Sterwin, tel 11277
Elna Henriksson, tel 10857

Intendent:
Birger Nilsson, tel 11758

Medlemsantalet är drygt 400 st.

Den 30 juni 1992 slutade vår lönebidragsanställda vaktmästare, *Sven Johansson*, sin tjänst på egen begäran. Han har varit anställd sedan januari 1988.

I samarbete med S.T.F. har vandrarhemsrörelsen bedrivits under tiden 27 maj - 4 september 1992.

Målet i den verksamheten är som bekant att hålla ett lågt pris som alternativ till dyrare hotell. Detta har gett oss i S H F ekonomiska resurser för att kunna utveckla vår kulturella insats och att bevara byggnader, liksom att dokumentera seder och bruk från gången tid.

Turistnäringen i stort drabbades av nedgång 1992. Dock har vi noterat en ökning av antalet gästnätter till 2 734 st., vilket är 10 procents ökning, jämfört med ett år tidigare.

Anställda för vandrarhemmets skötsel har varit *Jenny Skoglund* och *Jonas Engström*. Dessutom har *Ester och Hugo Jansson* varit engagerade som värdpar.

Tidigt under 1992 märktes att det "vårades" på Mårbacka. Vi fick uppleva ett stort antal förbokningar, då det blivit känt att Västanå Teater nyuppsatt romanen "Gösta Berlings Saga" som teaterstycke, att uppföras på Mårbacka under sommaren. Det riktigt kändes hur allas vårt Mårbacka i Östra Ämtervik skulle bli sommarens stora turistmål och mötesplats.

Vårt vandrarhem fick verkligen också uppleva den Selma Lagerlöf-våg, som utlöstes och svepte över landet.

Selma Lagerlöfs släktgård, Mårbacka, stördes 1992 av förvaltningsbekymmer, som så här på avstånd synes ha sina orsaker i driftsfrågor och ekonomiska problem. Landets finaste diktarboning borde vara värd ett bättre öde än att drabbas av dessa vardagsnära frågor.

Selma Lagerlöf har ju själv skildrat hur hon, på 1880 - 90-talet, då Mårbacka gick ur släkten, upplevde sig som fattig lärarinna och fruktade för sin "älskade gårds öde". Hon berättade då om sina tankar, hur hon kände "då de väl vårdade gårdarna förfaller". Måtte nu här nämnda händelser få en bra lösning och Mårbacka ostört få vara den kultur och diktares högborg, som vi vant oss vid och som Selma Lagerlöf så fint "drömde" om för 100-talet år sedan.

Verksamhet och aktiviteter under 1992 har bl. a. varit:

Den **8 januari** började vävgruppen sitt arbete. Bland de många alster som gjorts kan nämnas "Fryksdalsgardiner" till Askersbygårdens innerstuga. Dessutom har vävts ett stort antal lotterivinster - mattor, löpare etc.

Den **13 januari** anordnades en ljusstöpardag, som avslutades med en enkel måltid för medarbetare - hantverkare - av alla de slag.

Värmländska Sångarförbundet hade förlagt sin årliga fest till oss den **17 januari**. Ett 30-tal personer deltog med bl. a. *Allan Weiberg*, Karlstad, i spetsen. Från Sunne kunde ses *Anders Persson, Verner Ingemyr och Lars Erik Wistrand* m. fl.

Den svenska folkskolan fyller 150 år 1992. Vi tog i anledning härav kontakt med företrädare för skolan den 30 januari, i avsikt att uppmärksamma detta i samarbete med S H F i vårt skolmuseum. Dock uteblev förverkligandet av denna tanke.

Under såväl vår- som hösttermin har skolklasser från både låg- och högstadiet, i studiesyfte, besökt vårt skolmuseum.

Den **31 januari** hade Sunne Kommun inbjudit föreningar och organisationer till samlingssalen på Brogården för en träff med vår landshövding, *Ingemar Eliasson*, under mottot att "sälja Värmland".
Landshövdingens idé med samarbete över alla gränser mottogs mycket positivt av alla närvarande.

I avsikt att fortsätta att hålla vår bygd levande kallade länsorganisationen "Bygda Vår" till sammankomst å hembygdsgården den **13 februari.**

Under mars månad iordningställde våra flitiga mannar *Walter Jansson* och *John Moberg* alla våra ranka "lealösa" fryksdalsstolar. Målarmästare - konstnären *Varner Magnusson* målade dessa därefter efter konstens alla regler.

Den **11 mars** mötte ett 50-tal personer upp för att lyssna på våra duktiga sångare och musikanter i Sunne Manskör å Askersbygården.

Den **30 april** anordnade vi valborgsmässofirande. Durspelarna *Ann-Charlotte och Sture Dahlén* musicerade, kaffe serverades och vid skymningsdags tändes valborgsmässoelden.

Tal till våren hölls av *Kjell Markusson*, som inledningsvis bl. a. berättade om våreldens historiska uppgift. T. ex. nämnde han om hur varg och björn ansågs fly från marker där eld var synlig. Innan korna släpptes ut på bete var detta angeläget, även om vi lutar åt en än större rituell betydelse. Talaren manade oss alla till positivt tänkande inför alla uppgifter som pockar på sin lösning.

Slutligen förenades alla i ett kraftigt fyrfaldigt leve för våren.
Allan Olsson skötte därefter avfyrandet av ett vackert fyrverkeri.

Den **7 maj** var styrelsen inbjuden till greve *Claes Horn af Åminne* på Öjervik på studiebesök. Den eminente värden berättade om gårdens historia, liksom sin släkts insatser under sekler som varit. Porträtt, oljemålningar, möbler och föremål bidrog starkt till att levandegöra och komma nära historiska händelser.

Den **9 maj** hölls Hembygdsförbundets årsstämma i Kristinehamn. Från S H F deltog *Birger Nilsson.*

Efter sedvanliga förhandlingar vidtog utdelning av belöningar och utmärkelser.

Lars Wennberg hade av S H F anmälts och av förbundet ansetts som värdig mottagare av dess förtjänstmedalj, med motivering: Wennberg är aktiv och idérik medlem i Sunne Hembygdsförening. Han har fungerat som sekreterare och ordförande i föreningen ett 10-tal år. Under 20-talet år har han varit den som lett den årligen återkommande teckningstävlingen för skolungdom i vår kommun. Likaså under den tid rikstecknings tävlingen pågått. Han har också berikat våra samlingar och arkiv med ett stort antal inspelningar och annan dokumentation.

Sin första hembygd, Karlstad, har han också gett gediget hembygdsmaterial i bokform, t. ex. stadsdelen "Hagas historia", "Pråmkanalen" och "Hyttan" m.m.

Fredagen den **19 juni** hölls den traditionella midsommarfesten under medverkan av bl. a. Bäckalunds Bygdelag och Sunne Manskör under mycket god publiktillströmning.

Barn med blomsterkrans i håret och bygdedräktsklädda äldre personer bjöds på glass resp. kaffe av Sunne Köpmannaförening.

Den **7 juli** hade 15 personer från S H F inbjudits till träff med Brunskogs Hembygdsförening. I arrangemanget ingick besök å nyinvigda "Hagegården" - metropol av högsta klass för sång och musik, under ledning av *Håkan Hagegård*.

En rad duktiga artister från orten kunde *Gösta Ess Svensson* presentera vid vår hembygdsfest till förmån för Barncancerfonden, BCF, **den 26 juli.**

Festen inbringade ca 17. 000 kr, varav nettot skänktes till BCF. Se artikel sidan 6.

Den **1 augusti** invigdes årets kulturvecka på Mårbacka, kl. **13.00.**

Kl. 16.00 förrättades prisutdelning i vår kommunala teckningstävlan å Hembygdsgården. Lärare *Nils Ritzén* var prisutdelare, enär *Lars Wennberg* var förhindrad. Mottot för årets tävling var kap 19 t.o.m. 22 i "Nils Holgerssons underbara resa" av Selma Lagerlöf. I år hade 139 bidrag lämnats in, vilket var betydligt fler än året innan. Bedömare har, liksom tidigare år, varit konstnären *Sven Schützer-Branzén.*

Kl. 17.00 samma dag stod Fryksdalens Gille som inbjudare vid avtäckning av minnessten över "Åmbergsheas Marknad" samt mötes- och övningsplats för "Fryksdals Kompani".

Ur programmet:

* Tal av överste *Ingvar Klang*
* Invigning av landshövding *Ingemar Eliasson*
* Musik av Värmlandssextetten
* Kaffeservering å Askersbygården

"Våra damer som aktörer" kallade vi programkvällen, onsdagen den **5 augusti**. Konferencier var *Margit Söderberg.*

Programpunkter:

* Välkomsthälsning av *Marianne Granqvist.*
* *Agneta Josefsson* kåserade - "fritt ur hjärtat" på sitt hurtfriska sätt.
* Aftonens höjdpunkt var den utlysta "tårt- och pajtävlingen", som fick ett brett gensvar.
* *Margit Söderberg, Ebba Berglund* och *Stina Broman* hade ett knivigt arbete med att utse vinnare.

Tårtklassens segrare blev *Anna Lisa Andersson* och i pajtäviingen vann *Aina Nilsson.*

Olle "Där Fram" var sedan den perfekta personen att auktionera bort alla dessa 20-talet bakverk till den köpstarka publiken.

Gammaldags auktion hölls den **8 augusti** med *Olle* och *Karl-Erik* som auktionister. Vackert väder och mycket folk minns vi från den dagen.

Sunnegruppens årliga tipspromenad genomfördes vid Hembygdsgården den **30 augusti** med ett 30-tal deltagare.

Nävgrötsfest för medarbetare bjöd våra damer till den **2 september.** Festen föregicks av besök i Åke Westers nybyggda ridhus och stall i Åmberg.

Den **15 oktober** hämtade *Walter* och *Hugo* ett gammalt helrensande tröskverk på Sand i Svineberg, som skänkts till S H F av *Axel Olsson* i "Vikerstuga".

Våra flitiga mannar såg till att förrådsbygget färdigställdes i stort under oktober.

Vi tackar *Leif Nilsson* och *Allan Olsson* i F:a N A O för arbete och stor generositet i samband med bygget.

En särskild eloge för omfattande arbete vill vi ge till alla som deltagit, men nämnas bör *Walter Jansson, Lars Persson, John Moberg, John Jansson och Karl Berglund.*

För all fasad- och fönstermålning hösten -92 å Askersbygården tackar vi *Walter Jansson* och *Tage Olsson.*

Den **11 november** informerade Sunne Kommuns ekonomichef, *Olle Edgren*, om årets budgetförslag, vid ett offentligt möte.

Vuxenskolan i Sunne bidrog med ett "Kulturarrangemang", en sånggrupp från Frykerud - kallad "Ut i vår Hage".

Lördagen den **5 december:**
Ett 10-tal inbjudna hemslöjdare från orten kunde då sälja sina alster.

Terapiavdelningen i Sunne Sjukhem - ett 15-tal personer bjöds den **9 december** på ett läckert julbord. *Yngve Sundbäck* underhöll med sång och musik. Gästernas tack framfördes av *Lissie Larsson.*

Vårt traditionella Luciafirande, i samarbete med Sunne församling och tidningen Fryksdals-Bygden, genomfördes den **13 december**, varvid kyrkan fylldes till sista plats. Årets lucia var *Anna Mossberg* från Gräsmark. Luciatalare var *Claes Elfsberg*, känd TV-man, och som sångsolist, operasångerskan *Annika Marberg.*

Från kyrkan och till hembygdsgården åkte lucia med tärnor i kortege.

För all hjälpsamhet och uppoffrande arbete med de hästanspända ekipagen tackar vi *Christer Hallén, Ejnar Svensson och Jonny Berglund.*

Leif Nilsson, tack för den tavla i färg som Du skänkte oss - motiv Hembygdsgården i Sunne. Den pryder nu Askersbygårdens innerstuga.

Likaså ett tack till *Marianne Nyholm-Jansson*, Anneberg, Ekshärad, för inramningen.

Ni alla - medlemmar - aktiva som passiva - tack för Er insats. Tack alla Ni som deltagit i aktiviteter och frivilligt arbete eller på annat sätt hjälpt oss.

Hembygdsföreningen vill främja kultur och verka för vården av natur, landskap och miljö.
Låt oss gemensamt ställa upp för vår förening och hembygdsgård och ta fram det som är typiskt för oss och vara glada över det.

Sunne Hembygdsförening

Styrelsen

Fryksdalsord

növvert - knappt
dyngväll - lortaktig
hôltmjäll - skogskovall, en ört som korna gärna åt. De mjölkade bra av den.
kop - tok, stolle
schkvasslet - vattnig (t. ex. om filbunke)
snörp - sur, arg
skarten - frysa på
secka né - en sån en
syttet - söderut
klönner - klor
markuuj - arsenik
inte ha maghov - vara omättlig
utneesten - försedd med matsäck
nettrer - sticker (i huden)
pöönt - förstöra, smutsa ner
ågen - orolig, bekymrad
vammstöter - odon
trenet - seg, hård
tenonger - rotskott

HEMBYGDSFESTEN

Den 26 juli blev en stor minnesfest över Martin Gustavsson, Bredängen. Vädrets makter var ej nådiga denna eftermiddag. Det åskade och regnet öste ner. Detta gjorde att ett fåtal människor kom till festen. Vi vill här dock återge de minnesord över kamraten "fryksdalsprofilen" Martin Gustavsson som f.d. kommunkamrer Fred Ödman nedtecknat:

En känd "fryksdalsprofil"
Han var född 1910 i Södra Vi församling i östra Småland. Vid 12 års ålder blev han föräldralös och fick då komma till en storbonde i hemtrakten. Där stannade han tills han fyllde 21 år och blev myndig. Då tog han det lilla han ägde och gick sin egen väg vidare.

Han hade läshuvud och han var en skötsam yngling. Folk- och fortsättningsskolebetygen ger bevis på det. När man lämnats i tillfälle att läsa alla de vackra betygen från folkhögskola, utbildningsanstalter, korrespondensinstitut, militärtjänstgöring och studiekurser känner man sig rätt enkel och otillräcklig. Man blir närapå rörd vartefter man med allt större varsamhet vänder de många betygshandlingarna - till en ny hög.

1939 kom han till Fryksdalen. Det blev Gylleby Herrgård som lantbruksinspektor.

Under alla dessa åren från 1939 till sin bortgång förde Martin dagbok. Dag för dag året runt. Vardagar skrev han väderleken och, kortfattat, utförda arbeten: sön- och helgdagar bara temperaturen.
Jag väljer några dagar under 1947 - som många av oss minns som ett svårt torr-år.

Där står: 30 juni: vi började slåttern.
21 juli: kört in 17 lass hö.
22 juli: kört in 20 lass hö.
30 juli: höbärgningen klar på Gylleby, 110 hästlass hässjade och inkörda.

En dag under 1951 kom det till en allvarlig ordväxling mellan Martin och fru Lindell, gårdens ägarinna, rörande något arbete. Martin sade då: jag kan sluta redan i morgon. Och det gjorde han. Kort efteråt köpte han lantegendomen Bredängen, omkring 3 km öster om Sunne kyrka.

Martin såg vad som tarvades för egendomens skötsel; där behövdes smålänningatag. Täckdikning och avvägning det kunde han, och täckdikning blev det. I de efterlämnade handlingarna finns en av Martin upprättad detaljrik plan med karta över egendomen. Det visar att han la ner mer än 200.000 täckdikningsrör åren 1951 och närmast efter. Det var ett omfattande anläggningsarbete och det gav resultat.

För att med några ord återkomma till Martins dagböcker så vill jag här nämna att man genomgående varje nyårsafton finner anteckningen: "Tack för det gångna året".

Under 19 år - det var 1959 - 1978 - hade jag förmånen att få vara med i styrelsen för Studiefrämjandets Sunneavdelning tillsammans med Martin Gustavsson. 17 år i följd var han sekreterare, och hans skrivstil med raka 'skolstaplar' präglade våra protokollsböcker. Alltid glad och pratsam när man träffades, och aldrig ett ont ord till eller om någon.

26/7 -92,
Fred Ödman

Martin Gustavsson i unga år.

Martin Gustavsson hade bland bevarade kuriosa den stämning som visas här och som på nästa sida tolkas av åklagare Sven Ceder.

Br. D:m. N:r 234 år 1943.

Stämning.

Rättaren Gustav Martin Gustavsson, född den 19 september 1910 och hemmahörande i Gylleby, Sunne socken, postadress Sunne,

kallas och stämmes att, vid laga påföljd för utevaro, inställa sig inför Fryksdals nedre tingslags *häradsrätt å tingsstället* i Leran, Sunne socken, mån- *dagen den* 30 augusti 1943 *för att lagligen ansvara för* det han den 11 juli 1943 klockan 21,30 å Sundsbrovägen i Sunne köping färdats å cykel och därunder låtit jordbruksarbetaren Oskar Jonsson från Gylleby, född den 1 augusti 1905, medfölja såsom passagerare, oaktat cykeln endast varit avsedd för en person.

Ansvar yrkas enligt 43 § jämförd med 16 § 1 st. i gällande vägtrafikstadga, och yrkas dessutom åläggande för svaranden att ersätta i målet möjligen uppkommande kostnader.

Häradsrättens sammanträde börjar klockan 10,30.

Sunne i Sunne distrikts landsfiskalskontor *den* 13 juli 1943.

På tjänstens vägnar:

t.f. Landsfiskal.

/Torsten Fälth/

REFLEKTIONER KRING EN RÄTTSKAFFENS PERSONS KONTAKTER MED RÄTTVISAN FÖR 50 ÅR SEDAN

Den 11 juli 1943 synes ha varit en ur polisiär synpunkt mycket aktiv dag i Sunne med omnejd. Ur annalerna kan utläsas bl. a.;

att kl. 20.30 ertappades två systrar som åkte på samma cykel på landsvägen vid Gullsby,
att kl. 21.15 gjorde polisen ingripande mot två personer i Tomthult för samma brott,
att kl. 21.20 hade återigen två systrar - dock inte samma som kl. 20.30 - tagits av polisen för paråkning vid Gullsby,
att kl. 21.30 hände det som är anledningen till desa reflexioner. På Sundsbrovägen i Sunne hade hedersmannen Martin Gustavsson, vid den tiden rättare på Gylleby, kommit på sin velociped medförande jordbruksarbetaren Oskar Jonsson, Gylleby, på pakethållaren.

De ingripanden som den idoge polismannen gjorde under en timmas tid i den ljumma - får vi hoppas - sommarkvällen 1943, satte igång den tidens rättsmaskiner. Polisrapporterna ger även en bild av det sätt på vilket den tidens ungdom transporterade sig. Cykeln var det vanligaste kommunikationsmedlet, i synnerhet under den epok när bilarna drevs med gengas. Polismannen, som gjorde sin inspektionstur i distriktet, hade sannolikt tillstånd att köra på bensin.

Innan jag går in på fru Justitias hantering av brottet kan jag inte låta bli att fundera över vad de två herrarna på Sundsbrovägen hade haft för sig under kvällen eller vad de hade för planer för fortsättningen. En inte alltför vågad gissning kan vara att de var på hemväg från "sjubion" på Saga- eller Teaterbiografen. Hade de kanske sett den fantastiska filmen Casablanca med Ingrid Bergman och Humphrey Bogart , vilken hade premiär 1943? Var de möjligen på väg till samma ställe som de cyklande systrarna, som polisen stoppade vid Gylleby eller Gullsby? Något svar får vi inte. Det kanske är lika bra att det får stanna vid spekulationer.

För att återgå till den rättsapparat som de rapporterade paråkningarna gav upphov till, så börjar det hela med en rapport till landsfiskalen. På den tid fanns det två olika landsfiskaldistrikt i Sunne. Det var dels Sunne landsfiskaldistrikt med Gösta Edenquist som landsfiskal och dels Rottna landsfiskaldistrikt med Elov Norling med samma befattning. Eftersom Martin Gustavsson och hans kamrat cyklade på östra sidan om Fryken kom rapporten till Sunne landsfiskaldistrikt. Eftersom det var sommar hade troligen Edenquist semester, så den stämning som utfärdades har undertecknats av tillförordnade landsfiskalen Torsten Fälth. Fälth lär vi senare känna som landsfiskal i Torsby fram till polisväsendets förstatligande 1965 då han förordnades till chefsåklagare i Sunne. Torsten Fälth var under 1970-talet aktiv vid tillskapandet av ett rättegångsspel på Gamla Tingshuset i Åmberg.
Den stämning Fälth utfärdade är dagtecknad den 13 juli 1943, alltså endast två dagar efter förseelsen.

Det visar på snabbheten i den delen av förfarandet. Därefter går det inte lika fort. Som kan utläsas av stämningen skulle Martin Gustavsson inställa sig först måndagen den 30 augusti inför Fryksdals nedre tingslags häradsrätt. Gustavsson fick alltså vänta över hela sommaren innan hans fall kom upp till behandling.

Ur dombok som förvaras på tingshuset i Sunne kan utläsas att Lagtima höstting hölls å tingsstället i Leran den 30 augusti 1943 med början kl 1/2 11 f.m.

Domstolen bestod av:
Häradshövding Knut Jancke
Häradsdomare Vilhelm Johansson i Dalen
Nämndemännen Axel Jansson i Hälserud
Jacob Jonsson i Kärr
Karl Olsson, Mårbacka
Nestor Magnusson i Södra Såneby
J. W. Jansson i Maggeby
Edvin Helmer Persson i Råby
Olof Algot Olsson i Bäck
Anton Friman i Ingeby
Joel Persson i Perstorp
Johan Albert Jonsson, N.Västerrottna
Uppvaktande åklagare: Gösta Edenquist

Hösttinget var indelat efter målens svårighetsgrad och därför hade Kungl. Majt:s och Rikets Svea Hovrätt förordnat förste notarien att handlägga vissa mål och ärenden av enkel beskaffenhet; däribland Martin Gustavssons paråkning.Även om det på stämningen står att han kallas att inställa sig "vid laga påföljd för utevaro" så har ändock målet handlagts utan att Gustavsson och passageraren Jonsson inställt sig. Liksom de flesta andra paråkarna så hade Gustavsson befullmäktigat polismannen Gunnar Hedqvist, Sunne, att erkänna inför häradsrätten det brott som enligt 16 paragrafen i den då gällande vägtrafikstadgan lydde "två eller flera personer må icke samtidigt färdas å cykel, som är avsedd allenast för en person".
Häradsrätten dömde så Gustavsson och hans passagerare till vardera 10 kronor i böter. Av domboken framgår vidare att det lagtima hösttinget avslutades den 31 augusti kl. 1/2 1 f.m.

Dessa reflexioner har nedtecknats av en person som vid tiden för förseelsen (11 juli 1943) stod i begrepp att börja i 1:a klass i Ingmårs skola. Dessa rättshistoriska tillbakablickar gör jag från mitt arbete som åklagare i Sunne, dock utan att behöva ägna någon tid åt stämningar för paråkning på cykel. I den mån straffmyndiga personer numera ertappas med sådan brottslighet får de redan ute på vägen ordningsbot av polisen. Det som för 50 år sedan kostade 10 kronor i böter är nu uppe i 300 kronor.

Sven Ceder

OM GAMMAL TRADITION

När man tittar på kartan upptäcker man att gränsen mellan Sunne och Östra Lysvik har en underlig sträckning. En bit söder om Strandviksområdet hör än idag till Sunne. -Varför?

Jo, en kväll satt undertecknad och läste domboksprotokoll från 1600-talet.
Där beskrivs gränsdragningen mellan "bolbyn" Ivarsbjörke och därifrån avstyckade "avgärdabyar" Strandtorp, Västra Löfåsen (=Bäcken), Solberg, Strandvik och Kårud. Den 11 och 12 maj 1688 gick man upp gränsen från Frykens strand efter sockenrået till "Löfåsebron", som ledde över den bäck, som avvattnar mossarna österut och än idag går genom hemmanet ner till Fryken. Den har dessutom gett namnet vi idag använder, Bäcken. Ivarsbjörke och dess bolbyar underhöll denna bro, hälften var. De avstyckade gårdarna ville ha sin gräns där enligt gammal hävd, men Ivarsbjörkeborna hade en bit norr därom två gamla ängar, en på den östra och en på den västra sidan om gamla vägen. Dessa kunde Ivarsbjörkeborna "ingalunda mista, emedan de icke några synnerliga ängar hemma vid byn hava". Slåtterängar hölls högre i värde än åkrar på den tiden. Dessutom nekade man att släppa ifrån sig vinterfisket (=lakefisket) i viken mellan västra ängen och landet.

Sommarfisket fick motparten gärna bedriva där, ty sådant ägnade sig inte Ivarsbjörkeborna åt.
Alltså, bara man fick behålla lakefisket och ängarna var man nöjd. -Ja, men det har jag hört, sa min åhörare. -Min far sa, att det var några storgubbar i Sunne, som ville ha kvar fisket. Det var därför man drog gränsen så egendomligt.
Tala om traditioner! Mer än 300 år har gått sedan denna gräns drogs upp - och ändå finns sägner kvar om det. "Storgubbarna" var förstås Ivarsbjörkeborna, stolta över sina gamla traditioner från 1300- och 1400-talen, då Biörkegodset beboddes av gamla adelssläkter som Bratt och Vinge, vars ättlingar ännu kan återfinnas i bygden.

Margit Olsson

Bolby=moderhemman.
Avgärdaby=avstyckad del av bolbyn.

Källa: *Björn Olssons avskrifter av gamla domstolsprotokoll.*

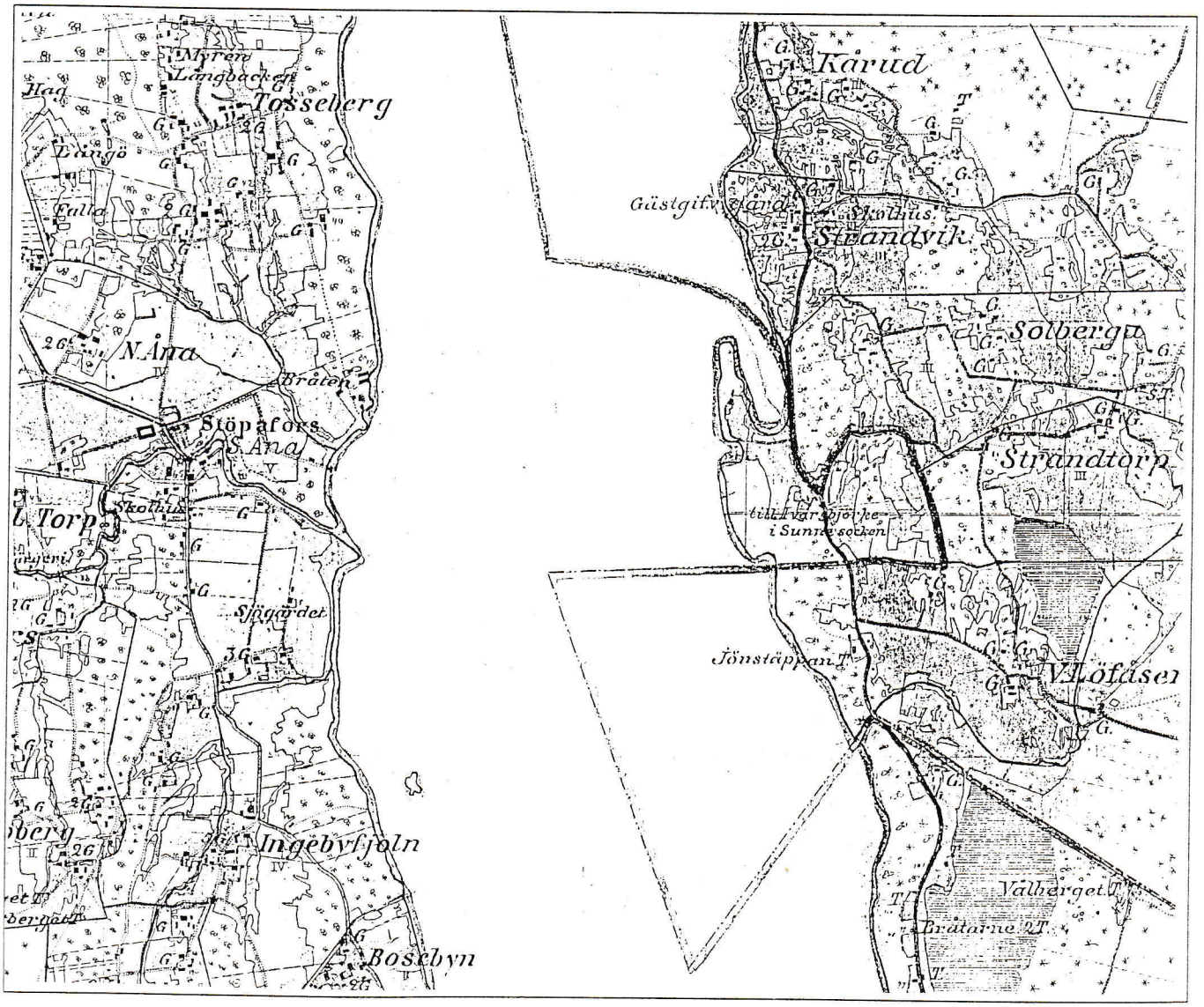

FOLKSKOLAN 150 ÅR - och 4 SKOLHUS.

Under det gångna året har folkskolans 150-årsminne uppmärksammats på diverse sätt. Då ligger det nära till hands att fråga -Hur var det i vår bygd? -När startade skolan? -Var det precis 1842?
Och själv frågar jag mig -Vad betydde det att min egen morfars farmors morfar enligt traditionen kallades *"Skol-Per"*? Det enda jag vet om honom är att han flyttade från Uddheden till Norra Åna, där han gifte sig till en liten egendom, som nu är helt borta. Hans namnteckning har jag hittat - och beundrar den - både läslig och elegant. I hans bouppteckning är upptagen en dagbok. Tänk om vi hade den!
Per Håkansson dog 1812, men vi är rätt många av Stöpaforsborna, som har hans blod i våra ådror. Men skolan? Ja, på 1820-talet är det fråga om att grunda en skola här i Tosseberg, vilken tydligen aldrig blev av. Folkskolans första terminsstart skedde i Boseby och då säkert i ett rum i en stuga av det större slaget. Där skulle 33 barn och deras lärare rymmas.

År 1847 började det första skolbygget. Det är tidigt. Endast en skolbyggnad finns då - intill Sunne kyrka (om man inte räknar den skola som greve Wachtmeister grundade vid Rottneros, som ännu finns kvar, fast nu som bostad sen många år).
Vi har kvar ett litet häfte, där snickarna fått sina dagsverken bokförda. Som mest är det fyra man i verksamhet och man kan se att de måste ta ledigt för slåtter och skörd. I ett litet hemgjort häfte av lumppapper, hopsytt för hand, har datum förts in.
Var denna skola låg kan vi inte med säkerhet säga. På kartan för laga skiftet är markerad en liten ruta väster om gamla vägen genom byn söder om det gamla järnbruket. Den är allmänning och märkt "skola".
De första lärarna var visst många och rätt okända. Men i samband med bygget av skola nummer två 1864-69 nämns hushyra åt *Sven Nyberg* som blev ägare till en gård i Backetorp, där han och hans familj bodde. Hushyran gällde förmodligen rum för veckan under pågående termin. Det var inte kommunen, som skötte om bygget på den tiden utan folket i bygden fick stå för det.

Sven Nyberg, 1824-1901, skollärare i Stöpafors.
Han fick högra armen i en kuggväxel i kvarnen i Munkfors.

1864 inlämnades ritningar för rätt många skolhus till skolrådet. De var säkert i stort sett lika. En liten bit ovanför den gamla skolplatsen uppe på åsen ordnades en ny skoltomt. Brukspatron Bernhard Pettersson skrev med sin skönskrift ett stort häfte, där bygdens alla hushåll (=matlag) fördes in.
Vad de utförde eller skulle betala fördes noggrant in. Ensamma kvinnor (=pigor) ägnade sig åt att samla näver till takbeläggningen och mossa till tätning av timmerväggarna. Två byggmästare och en murare var entreprenörer. Arbetskostnaden gick på 1.000 kr. Det gällde endast dessa tre personer. Allt det övriga delades av befolkningen.

Efter några år kom en ung outbildad lärare - *Fredrik Lundquist* - men han kom in på seminarium och återkom efter examen, varefter han stannade till pensioneringen. Så småningom kom frågan om småskollärarinna upp. Barnen började på den tiden skolan vid 9 års ålder, då de förutsattes redan lärt sig läsa i hemmet. Därmed var det säkert dåligt beställt, varför de blev sittande utan att lära sig något, då läraren ofta hade ett 70-tal elever. Sedan en småskollärarinna anställts, flyttades på en gång ett 30-tal barn upp i folkskolan, då de lärt läsa och kunde nödtorftigt tillgodogöra sig övrig undervisning. Vi känner ingen av dessa lärarinnor till namnet förrän *Ellen Svensson* från Ås, som dock då hon gifte sig måste ta avsked ur tjänsten enligt den tidens lag.

Man började klaga på byggnaden och reparationer eller nybygge diskuterades, då en mindre brand avgjorde frågan. Från 1906 till 1908 gick diskussionerna om en ny skola fram och åter.
Skoltomten var alldeles för liten och diskussion fördes med Dahlgren på Hea om tillköp från hans ägor. Då kom ett mycket generöst anbud från patron Claes Pettersson på herrgården. Man skulle få köpa hela den gamla bruksbacken för samma summa som Dahlgren begärt för den mindre utvidgning, som var tänkt.
Hur såg den gamla skolan ut? Vi har någon vy över bygden där den avtecknar sig högst uppe på åsen, men vi vet att skolan i By var exakt lika. Innan branden och efter diverse ombyggnader fanns två skol-salar i bottenvåningen. På vinden hade i ena änden inretts en slöjdsal för pojkar och i den andra en bostad för lärarinnan. Läraren hade i 10 års tid bott på "Sjögärdet", en liten gård nere vid sjön, som inköpts för detta ändamål, men sen ville Lundquist ha eget och köpte "Lilldalen" på östra sidan av vägen, mitt emot skolan. Då fick han kontant ersättning för bostad. Senare bodde han på övervåningen i affären, varifrån han även skötte posten en tid. Sist köpte han en liten stuga, "Back", som han byggde ut och kallade "Backåsen". Den revs på 1980-talet.

Efter branden inhystes folkskolan i missionshuset och småskolan i Lilldalen. Under tiden byggdes den tredje skolan som använts till 1992, och nu vid vårterminens början renoverats och tas i bruk för flyktingbarn. Här blev plats för tre klassrum och två lärarbostäder. Den togs i bruk 1910.

Då tillträdde en ny lärare , *Emil Kjellström.* Han blev en riktig "klockarfar". Sångare som han var startade han en sångkör med traktens ungdomar. Hans hobby var urmakeri och han lagade klockorna bättre än mången yrkesman. När någon skadade sig bar det av till Kjellström, som plåstrade om dem och i fall så behövdes, sände dem till läkare.

Även denna skola har genomgått flera ombyggnader; bespisningen krävde kök, en skolsal ändrades till matsal. En tid fanns slöjdsal i en uthuslänga, men denna brann och slöjden fick flytta in. Så småningom byggdes nya lärarbostäder, som numer uthyres till andra bybor. Bland de lärare som tjänstgjort här kan nämnas småskollärarna *Lisa Anry och Karin Barth.* Bland folkskollärarna *Simon Frykfeldt och Bertil Sönnerskog*, vilka båda senare flyttade till Sunne. Nu har den ursprungliga tanken om en skola i Tosseberg förverkligats och hösten 1992 togs den fjärde skolan i bruk, "Klättenskolan" kallad. Det blev en salomonisk lösning på dragkampen om skolan sedan Bjälveruds och Stöpafors skolor drivits parallellt några år.

Förr utökades antalet skolor stadigt men de senaste åren, ja ända sedan 1940 har minskat barnantal och höjda krav från myndigheterna orsakat indragningar. Det är inte längre skolvägens längd som begränsar skolorna, utan de höga kraven på allehanda moderniteter som begränsat antalet alltmer. Skjuts till skolan har blivit det naturliga. -Undrar vad det blir om några år? Men en sak är säker. Med ett underbart läge, vacker utsikt och en bit från den brusande trafiken på "45-an" har den nya skolan goda förutsättningar för trivsel. Nära till skogen med elljusbana, som tyvärr inte blivit värst mycket utnyttjad i vårt snöfattiga klimat. Bygdens folk har dessutom fått möjlighet att hyra lokal för fester och andra sammankomster. Tosseberg har slutligen fått en skola som planerades på 1820-talet.

Margit Olsson

År 1897 Fr. Lundquist, 62 elever. 2:a skolan byggd 1864-69.

MAGISTER ARBMAN

Han var ingen dussinmänniska precis den gode Sven Arbman, nej långt därifrån. Han var, kan man väl säga, rent av en särling - men med positiva förtecken.

Mycket i hans yttre skvallrade om hans lappländska ursprung, såväl hans något ovanliga men praktiska klädsel, hans sätt att förflytta sig i skog och mark och inte minst hans idiom.
Hans livsgärning var lärarens, först kommunala mellanskolan och efterhand samrealskolan i Sunne där han också blev adjunkt. Någon har sagt att hans rätta plats här i livet borde ha varit vid ett universitet i kretsen av nyfikna studenter. Må vara hur som helst med den saken, så medförde han ett utomordentligt stort kunnande att dela med sig av, men lektionerna och undervisningen skilde sig betydligt från det vanliga. Blev det för stökigt och för högljutt i klassen höjde han inte rösten utan sänkte tonläget med orden "jag tänker inte tala högre" och märkligt nog brukade det då bli tyst i klassen. Riktigt till sin fördel som pedagog blev han ute i naturen vid exkursioner och utflykter. Många av hans gamla elever kan med mig vittna om hur han lärde oss att umgås med naturen långt innan ordet miljövård var uppfunnet.
Sven Arbman var en gudabenådad berättare och det var högtidsstunder att få sitta framför brasan i hans hem eller runt en eld i skogen och bara lyssna. Han hade ett outtömligt förråd att ösa ur och det kunde t. ex. röra sig om främmande folk som inkaindianderna eller astronomi då han pekade ut stjärnbilder eller oförklarliga upplevelser från hans norrländska hemtrakter och barndom och om vättar och tomtar som för berättaren var naturliga ingredienser i tillvaron.
Vid en utflykt till Ivarsbjörke med Arbman i spetsen för ett 15-tal tonårsynglingar skulle han bl. a. lära oss praktisk livräddning. Det gick ut på att en drunknande bogserades i land med ryggsim. Den nödställde var undertecknad och Arbman livräddare, men något gick snett med plötsligt kaos i vattnet och pojkgänget på stranden ropade "vart tog magistern vägen ?. Och då hade jag bara att svara "det är honom jag står på", men det slutade ändå lyckligt.

Vi är nog många som ångrat att vi inte lade oss vinn om att ta till oss mer av hans visdomsord. Något har väl ändå fastnat t. ex. när han beskrev skillnaden mellan en riktigt kall vinterdag i Lappland och här i Fryksdalen. Långt i norr stiger röken absolut rakt upp, men det gör den aldrig här om det är aldrig så vindstilla. Ändå viker röken åt söder beroende på att landskapet lutar nedåt. Vidare minns jag när han berättade om uttrycket "att ha något på kistbotten" d. v. s. att en person är förmögen. Det är silverskedar det, förstår ni. I det gamla bondesamhället för 200-300 år sedan fanns inga banker och i den mån man lyckades skrapa ihop något utöver livets nödtorft anskaffades en eller flera silverskedar och blev man riktigt rik blev det större föremål av ädel metall. Så var det med den saken.

- - - - - -

När Sunne Hembygdsförening bildades 21 okt. 1923, alltså för 70 år sedan, var Sven Arbman en av initiativtagarna och föreningens förste sekreterare. Han förunnades leva ett långt liv (1882-1977) och tillbragte de sista åren på vårdhemmet Bergskog där han trivdes utomordentligt väl tack vare närheten till skog och natur. In i det sista skrev han ned sina minnen och hörsägner från barndomens dagar och teorier om oförklarliga händelser. Vid mitt sista besök lade han ifrån sig penna och ritstift med orden "nu är det snart tillända mitt liv och jag har inte krafter att slutföra mitt skrivande".
Han blev 95 år och ligger begravd på Sunne kyrkogård.

Per Hedin.

Adjunkt Sven Arbman vid Vittebygraven, Sunne hösten 1969.
Foto: Lars Wennberg.

F.d. lärare C. J. Mellström, Mellby, Sunne med forna elever samlade till kamratträff vid församlingshemmet i Sunne år 1966.

EN GAMMAL SÄGEN FRÅN ÖSTANBJÖRKE SOLDATBOSTÄLLE

På en av mina många vandringar i min hembygd, hade jag denna soliga högsommardag stannat till framför en grå timrad stuga, som en gång var Östanbjörke soldatboställe. Stugan står fortfarande kvar på sin ursprungliga plats och har tjänat som bostad fram till början av 1930-talet. På denna plats bodde de soldater som alltsedan senare delen av 1600-talet tjänade Östanbjörke rote.

En gammal ortsbo berättade för mig en intressant sak kring detta soldattorp, som lär ha hänt för mycket länge sedan.

Enligt berättelser skulle dåvarande soldaten sysslat med vedhuggning vid sitt soldattorp, då plötsligt en okänd man till häst red in på gårdsplanen, stannade upp och började tala med soldaten.

Efter en stunds språkande ville soldaten veta vem den okände ryttaren var, men på denna fråga fick han inget svar. Ryttaren bad då plötsligt att få låna yxan av soldaten som först tvekade, men sedan överräckte yxan till ryttaren.

Den okände ryttaren fattade yxan och högg den med våldsam kraft i den timrade husväggen och vände sig sedan mot den minst sagt fundersamme soldaten med orden:

-Låt nu yxan för alltid sitta i denna vägg som ett minne av din Konung! Den okände ryttaren bjöd sedan soldaten ett artigt farväl och red sedan från platsen.

Om nu denna händelse är sann, vilket ingen varken kan intyga eller förneka, så lutar det starkt åt att det kunde ha varit Karl XI, kallad "Gråkappan", som var ute och såg sig om hos sina soldater. Det lär ha hänt då och då enligt historien.

Ja, hur det nu var, så lär väl soldaten på detta soldattorp ha haft något att fundera över under lång tid.

-Fick han någonsin reda på om det verkligen var Konungen som förärade honom ett besök i hans enkla soldattorp? -Ja, sägnen säger så, att Kongen var hit e vänning å tett, men ja vet int ja. Med dessa ord avslutade den gamla ortsbon sin berättelse.

Kanske har ändå Östanbjörke rätt att ståta med att ha haft kungabesök även om det är mycket länge sedan.

Olle Gustafsson.

SPELNÄS BYAKISTA

I hembygdsföreningens arkiv förvaras en gammal träkista, som innehåller handlingar från Spelnäs och Spelnästorp. Det är byakistan som förr förvarades hos Erkpersan och som av denna gårds dåvarande ägare deponerats i hembygdsarkivet. Det var 1953 som Oskar Eriksson överlämnade den till riksdagsman Oskar Werner, att förvaras i brandsäkert arkiv. I kistan finns drygt 450 nu registrerade dokument, en del söndriga och icke kompletta, men ändå mycket intressanta. Bl. a. en karta från 1645, dock ej i original utan i kopia från 1762, storskifteskarta från 1778 med beskrivning, domstolsutdrag angående tvister, ägodelningar, lagfartsprotokoll, gåvobrev, bouppteckningar, köpe- och fastebrev samt diverse debetsedlar, räkningar och kvittenser.

Under det gångna året har Arne Linnarud utfört en noggrann inventering och registrering av innehållet. Han har i samband med en arkivkurs vid Högskolan i Karlstad gjort detta som examensarbete. Det visade sig bli ett ganska omfattande jobb, ty han har ordnat handlingarna efter sakliga grunder, lagt ner i kuvert och satt i pärmar, en förteckning har bifogats och inneliggande kartor lämnats till renovering. Dessutom har han bifogat släktutredning och diverse domboksutdrag med dramatiska händelser ur Spelnäs´ historia.

Vi tackar Arne för det tidskrävande arbete han lagt ner!

DRAMATIK I SPELNÄS - DOMBÖCKERNA BERÄTTAR

Spelnäs äldre historia bjuder på ett övermått av dramatik, händelser som bör ha gett genljud inte bara i resten av socknen utan även i angränsande delar av landskapet. Eller vad sägs om ett broderdråp, där gärningsmannen rymde och vistades i landsflykt i 17 år innan han fick fri lejd till tinget för att få sin sak prövad. Den dräptes änka inledde en förbindelse " i förbjudet led" och dömdes till döden. Allt detta under en begränsad tidsrymd, i en enda by och inom samma familj.

Syskonskaran I Spelnäs.
Domböckerna ger oss ganska utförliga uppgifter om en syskonskara vars medlemmar föddes under senare delen av 1500-talet. Vi känner åtta av dem, varav två bröder och en syster blev kvar i Spelnäs.
Börit Jönsdtr gifte sig med Elof Persson i Ulfsby och bosatte sig i Spelnäs. Per Jönsson, nämndeman 1627-32 stannar på hemgården. Jöns Jönsson kräver mot Pers vilja att få ha kvar sin rättmätiga arvedel. En tredje broder, Lars Jönsson, upptog Spelnästorp på hemmanets mark.

Jöns och Per.
Per verkar ha varit en riktig bråkstake. Han låg ständigt i fejd med brodern Jöns. Denne hade tidigare varit utflyttad men återvänt till Spelnäs. Per ogillade detta eftersom han ansåg att hemmanet inte kunde föda ytterligare en familj. Bråket mellan dem gick längre än till ordväxling. Per överföll brodern med hugg och slag. Jöns hade svårt att värja sig eftersom han var ofärdig i båda händerna, vilket han blivit efter " en svår sjukdom". Man kan spekulera i vilken sjukdom som drabbat honom. Var det möjligen ledgångsreumatism eller kunde det vara polio?

Dråpet.
Till en storhelg behövde Jöns slakthjälp och begav sig till sin svåger Elof där han stod och arbetade i sin smedja. Olyckligtvis befann sig också Per i smedjan. Per började genast att träta på Jöns om jorden och om åverkan av fä och överföll honom handgripligen. Elof försökte skilja dem åt. Jöns höll sina vantklädda händer för munnen för att skydda sig mot Pers slag. Efter tredje överfallet medan Elof var ute efter kol tog Per upp släggan, höjde den och sade: "Jag blir inte av med dig förrän jag slår sönder huvudet på dig".

Den vettskrände Jöns trodde att hans sista stund var kommen, tog upp sin kniv för att förekomma slaget med ett stick i Pers arm.
I samma ögonblick vände Per på sig, kniven träffade ena axelbenet, slant neråt och trängde in i kroppen så illa att den träffade hjärtat. Per föll ner död. Detta hände 1637.

Landsflykt
Det finns åtskilliga exempel i äldre tiders domböcker på brottslingar som flydde tilll Norge för att slippa rättegång och straff. I hemlandet gick det inte att få fristad. Den som saknade pass och frejdebetyg blev omedelbart hemsänd. För Jöns återstod endast att så snabbt som möjligt ge sig på flykt.
Otivelaktigt hade familjen kontakt med Jöns där han befann sig. Hur skulle en invalidiserad person annars kunnat klara sin överlevnad.
För att i någon mån sona faderns brott gick sonen, unge Jöns, ut som knekt i stället för Pers måg, Mats Israelsson.

Rättegången mot Jöns.
Efter 17 år i landsflykt fick Jöns fri lejd till tinget. Flera i nämnden kunde försäkra att det alltid var Per som var skulden till de ständiga bråken bröderna emellan. Svågern Elof var vid tiden för rättegången avliden. Vittnen kunde emellertid återge Elofs berättelse att Per hotat Jöns till livet. Rätten fann att Jöns begått dråpet "trängder" och frikände honom. Han ansågs tydligen ha lidit nog. Dock skulle han betala målsägandena 30 riksdaler förutom att sonen gått knekt.

Dordi dödsdömd.

När det gäller Per Jönssons hustru, Dordi Eriksdtr, får vi i handlingarna även upplysningar om hennes ålder, hon var född 1585.

En tid efter Pers död höll Dordi bröllop för sin dotter. Under festligheternas gång inledde hon förbindelse med en ung man, Olof Eriksson, som lovade henne äktenskap. Detta skedde enligt Dordis egna ord "uti dryckesmål och av ren enfaldighet".

När den unge mannen började uppvakta en annan kvinna bad Dordi sin dotter att på hennes vägnar be länsman Nils Botolfsson i Svineberg tala med kyrkoherden herr Sven och kräva att Olof höll sitt äktenskapslöfte. Kyrkoherden förklarade Mose lag. Olof Eriksson var Dordis avlidne mans systerson. Att hon inlät sig i förbindelse med honom betraktades som likvärdigt med förbindelse med egen systerson.För detta brott gällde dödsstraff.

Vid rättegången bads för Dordi eftersom följderna av ett sådant brott sällan eller aldrig talas eller undervisas om bland "enfaldigt folk". Synderskan är dessutom en fattig kvinna som har 13 barn, de flesta små och som utan henne inte har någon som kan försörja sig.

Rätten dömde emellertid Dordi till döden enligt lagregler ur Tredje Mosebok. Domaren frossar i latinska uttryck som kan översättas med "eftersom okunnighet om den gudomliga rätten varken hos kvinnor eller obildat folk på landet förtjänar någon ursäkt, liksom inte heller onykterhet, vilka är de gärningar som begåtts av den åtalade".

Olof rymde så fort han fick veta konsekvenserna av sitt handlande. Domen visar hur den mosaiska lagen ända fram till 1734 års lag haft inflytande på lagstiftningen.

När Karl IX år 1608 på nytt stadfäste Kristoffers landslag påbjöds att "uti högmåls- och andra sådana grova saker som äro mened, Guds lastande, svärjande, dråp, hor, blodskam....." man skulle rätta sig efter "Guds lag, som i den Heliga Skrift är författad".

I praktiken upphävdes alla dessa dödsdomar i högre rätt. Att Dordi blev benådad ser vi av protokollet från rättegången många år efteråt mot svågern Jöns, då hon uppträder som målsägande.

Domböckerna är en verklig guldgruva när det gäller att få inblickar i våra förfäders vardagsmiljö, deras problem och glädjeämnen. I citat får man del av deras tankar och resonemang. Ålderdomliga uttryck och nu bortglömda dialektord uppenbarar sig för oss. Berättelserna från Spelnäs beskriver en helt vanlig familj, kanske med något högre status än genomsnittet eftersom Per Jönsson var nämndeman.

Per, Jöns och Elof har mängder av ättlingar i Sunne socken idag.

De återgivna händelserna från domböckerna är några bland många som kan mäta sig med den mest rafflande äventyrsroman.

Arne Linnarud

Källor och litteratur:

Fryksdals härads domböcker.
Munktell H., Brott och straff i svensk rättsutveckling. Uppsala 1943.

Spelnäs äldre grenar

Jöns Persson

- Börit Jönsdtr g.m.Elof Persson, bosatta i Spelnäs
- Jöns Jönsson g.m.Karin Olofsdtr, bosatta i Spelnäs
- Lars Jönsson Spelnästorp
- Gyri Jönsdtr Björserud
- Kerstin Jönsdtr Ulfsby
- Ingiel Jönsdtr Ulfsby
- Björn Jönsson S.Borgeby
- Per Jönsson g.m.Dordi Eriksdtr, bosatta i Spelnäs

  - Erik Persson övertog hemgården i Spelnäs
  - Kerstin Persdtr g.m.Mats Israelsson, Ö.Ingersby
  - Ingeborg Persdtr g.m.Bonde Bengtsson, Ö.Ingersby
  - Marit Persdtr g.m.Olof Olofsson, V.Berga
  - Per Persson Högforsen
  - Britta Persdtr Myringeby
  - Ingiel Persdtr g.m.Bryngel Israelsson. De löser in Spelnästorp

SPELNÄS 1 MTL. KRONOSKATTE, ANTECKNINGAR KRING DESS ÄLDRE ODLINGSHISTORIA

Åtskilliga orter, ej minst i Värmland **1/** bär namnet "näs" antingen enkelt eller som för- resp. slutled.

I Sunne socken, i Fryksdals härad återfinns flera näsnamn t. ex. */Västra/Näs* - äldst i Sunne sn., senare överfört till Gräsmarks sn. - och */Norra/Näs*, båda i dagligt tal rätt och slätt kallat Näs, vidare *Ribbenäs, södra Forsnäs* (vanligen Skarped benämnt), *norra Forsnäs, Årnäs, Lång/e/näs och Spelnäs.* Gemensamt för samtliga näs-namn i såväl Sunne som annorstädes är, att de ligger i anslutning till vatten, *Spelnäs* jämte dess avgärda Spelnästorp båda vid sjön Övre Frykens västra strand. Vid */Norra/ Näs* skjuter ett karakteristiskt låglänt näs ut i sjön Fryken och har med all sannolikhet en gång varit namnbildande även för *Spelnäs.* Detta kan väl ursprungligen ha kallats *Södra Näs* till skillnad från *Norra Näs*, sistnämnda f. ö. avgärda under Ingeborgjorden. Emellertid har det snart nog blivit ogörligt att praktiskt hantera och särskilja dels *Södra*, dels *Norra* och dels *Västra Näs* från varandra. *Södra Näs* har därför tidigt getts namnet *Spelnäs*, säkerligen nyttjat som ortsnamn långt före år 1503, då namnet första gången kommer till synes i skriftlig källa. **2/**

En intressant fråga är, vad förleden Spel- kan betyda. SOV II **3/** (sid 24)härleder Spel- av "spillra, litet stycke o. d." och konstaterar att "Vid gården är en föga framskjutande udde i Övre Fryken". Tanken att "spillra" skulle ha varit namnbildande haltar betänkligt. Snarare gäller motsatsen. Förleden Spel- måste i detta fall syfta på något annat för orten utmärkande eller karaktäristiskt. Detta obekanta något behöver ej nödvändigtvis motsvara en avvikande eller eljest lätt identifierbar formation eller naturbildning vid sjön eller i omgivande terräng, spelkan lika gärna ha en helt annan innebörd än den, SOV II sökt antyda. Fältet är därmed i sammanhanget fortsatt fritt för gissningar. **4/**

En Jöns i *Spelnäs* (Spellernäs) omtalas 1503 då byns huvudskatt, oxeskatten, utgör 1 mark d. v. s. åtta öre. Med tanke på skattens storlek kan Spelnäs ej vara någon till odlingsålder ung bosättning, dess areal och strategiska läge invid det långa sjösystemet genom häradet antyder närmast rötter i äldre järnålder, sannolikt epoken romersk järnålder (50 eft. Kr. - 400 eft. Kr.) Kanhända har *Spelnäs* betydelse alltsedan dess varit kontinuerlig.

I jordebok för Värmland 1540 **5/** återfinns en Peder (Per) i *Spelnäs,* som fortsatt skattar åtta öre förutom några andra för tiden typiska skattepersedlar. 1503 resp. 1540 är sålunda blott en skattebonde namngiven. Det finns likväl starka skäl förmoda, att byn redan 1503 besuttits av mer än en självägande bonde. Åborna är alla - nu som senare - av inbördes ätt, d. v. s. står såväl i bolby som dess avgärdahemman i nära släktrelationer. Jordägarna söker av ålder noggrant styra och bevaka mantalets klyvning. Trots detta kan ibland obesuttenhet uppstå, oaktat ex.vis giftermål över byarådet sker i noga prövade och planlagda mönster, generation efter generation.

Tidigt har *Spelnäs* varit kluvet i två hemmanshälfter, *Södra Spelnäs* resp. *Norra Spelnäs*, mantalsmässigt lika stora. Detta framgår bl. a. av häradets dombok från höstting 1700 (-100) **6/**. Från *S:a Spelnäs* har sedan länge avvittrats Spelnästorp, ursprungligen ett torp under *Spelnäs* därav namnet, redovisat i jordebok första gången år 1634 då som skatteutjord, kort tid därefter överfört till hemman om 1/8 mtl. Ännu enligt häradets vinterting 1720 (-66) har *Spelnäs* och dess avgärda Spelnästorp oskiftad utskog gemensamt med hemmanen Bryggegården, N:a Näs och Boseby. Sistsagda tre har Ingeborgjorden som bolby.

Vardera hemmansdelen i *Spelnäs* om 1/2 mtl. klyvs redan under 1500-talet i tredjedelar, "trejinger". *S:a Spelnäs* består sålunda i 1600-talets förra hälft av två brukningar, en sydlig motsvarande 2/3, en nordlig belägen om 1/3. Samma förhållande gäller hemmanshälften N:a Spelnäs, vars norra "trejing" f. ö. kallas "Brôten". Sistsagda tredjedel får antas ha varit den sist röjda och uppodlade inom byn. Varje "trejing" motsvarar 1/6 mtl räknat efter helt.

Vid 1600-talets ingång tycks antalet skattlagda gårdsdelar har utgjort tre, vilka fram till 1620-talet förmeras till sex genom klyvning. Situationen kvarstår uppenbarligen ännu 1637, då hemmanet drabbas av brand. Från år 1638 förmedlas därför räntan med 1/6, vilket man njuter med tre års frihet. **7/** Antalet hemmansdelägare i *Spelnäs* ex.vis 1653 är sju, se nedan, år 1688, när ständiga knektehållet eller indelningverket införts, finns tio, likaså år 1700. På nästa sida visas en redovisning av hemmanets klyvning vid två tillfällen under 1600-talet jämte dåtida ägare.

1/ Ett helt härad i Värmland har kallats Näs. Två socknar i landskapet heter t ex Stavnäs resp. Huggenäs.

2/ En värmlänsk skattebok från 1503, Nationen och hembygden II, 1939.

3/ Ortnamnen i Värmlandslän del II Fryksdalshärad, 1923 (SOV II).

4/ Om än motvilligt måste man - för namngåtans ev. lösning - tydligen ge sej ut i spekulationernas högst osäkra gungfly. Fastare väg finns åtminstone för dagen ej att välja.
En oviss gissning innebär, att i orten redan under medeltid bott en i Sunnebygden välkänd spelmanssläkt (sannolikt flera generationer /fiol?/ spelmän) efter vilka Södra Näs till förtydligande getts namnet Spelnäs. Ex.vis kan en Spel - Ola i /Södra/ Näs ha omformats till Ola i Spelnäs, vilket ju inte bara är en rationell och rent av genial förkortning, utan även inrymmer en god portion fryksdalshumor, en i sammanhanget ej oväsentligt förutsättning för allmänt burspråk. På så sätt kan ortsnamnet Spelnäs möjligen förklaras. Men än har knappast en sista oomtvistlig tolkning lämnats.

5/ Nationen och Hembygden VI, 1952.

6/ Vid tinget beviljas åborna i Spelnäs storbyte (ej att förväxla med storskifte) i åker och äng. Först delas hemmanet mitt itu och sedan mellan åborna på resp. hälft.

7/ Anteckning i jordeboken för Värmland, Östersysslet, 1639.

S:a Spelnäs		
	År 1653	
södra 2/3 (motsv. 1/3 mtl.)		norra 1/3 (motsv. 1/6 mtl.)
1/6 Erik Persson		1/12 Karin Olsdtr
1/12 Per Elofsson		1/12 Jon Nilsson
1/12 Lars Larsson d. ä.		
	År 1866	
5/24 Per Ersson		1/12 Per Jönsson
1/12 Elof Persson		1/12 Jöns Bryngelsson
1/24 soldat Johan Jönsson		
	År 1653	
N:a Spelnäs		
södra 2/3 (motsv. 1/3 mtl.)		norra 1/3 (motsv. 1/6 mtl.)
1/3 Lars Bengtsson		1/6 Jöns Jonsson
	År 1688	
2/9 Arvid Larsson		1/12 Jöns Jonsson
1/9 Botolf Olsson		1/24 Nils Jönsson
		1/24 soldat Lars Larsson (utfattig 1707)

Per Erssons gård om 5/24 mtl. liksom Arvid Larssons 2/9 motsvarar, som synes, dåtidens två arealmässigt största egendomar i resp. hemmanshälft. Det ligger visserligen nära till hands utpeka de båda spelnäsgårdarna, som de äldsta bebyggelserna inom resp. hälft. De torde likväl med visshet ha haft än äldre föregångare, om vilka intet är känt. Antar man, att Spelnäs med sitt blivande torp från från början utgjort en enda samlad bosättning, vilket ej förefaller osannolikt, inses lätt, att sagda modergård numera svårligen låter sig identifieras. Hemmanet är alltför gammalt.

Roland Kihlstadius

ETT GAMMALT RECEPT

Angående ett recept som kom i min hand ifrån Hugo Jansson. Detta utfärdat för drygt 60 år sedan och på den tiden fanns ju inte tillnärmelsevis den medicinska farmacologiska arsenal som vi har idag. Mycket var ju då mer rena naturprodukter eller enklare kemiska substanser.

Detta recept som innehöll natriumbromet, kaliumjodit och strophantin iblandat vatten förefaller ha varit en medicin som skrevs ut av dr. Sjölander till en dam som tycks ha haft en övre luftvägsinfektion med lite hjärtsvikt. Natriumbromid är ett ämne som gav lugn och ro. Jodkaliumett ämne som hjälpte flimmerhåren i luftrören att bättre transportera slem.
Strophantin är en hjärtglykocid som är samma ämne som finns i liljekonvalj. Detta är en hjärtstärkande medicin ungefär av samma valör som digitalis.

I denna blandningsform som finns i detta receptet så tyder det på att denna kvinna under en veckas tid skulle ta medicinen tre ggr./dag för att dels förbättra sina luftrörsbesvär, dels stärka hjärtat samt dämpa sin egen oro och ångest.
Hjälp vid tolkningen av ovanstående har jag haft av vår apotekare som tillsammans med mitt vetande har kommit fram till ovanstående.

Hälsningar
Peter Järnfält
Distr. läkare

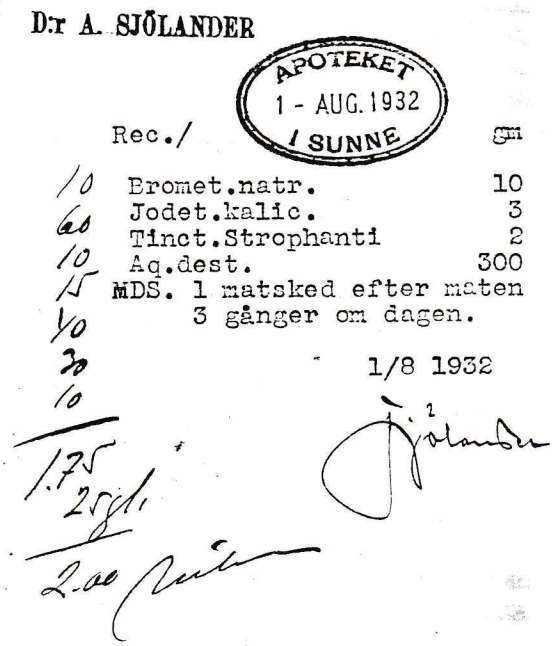
D:r A. SJÖLANDER

APOTEKET 1 - AUG. 1932 I SUNNE

Rec./ gm

10 Bromet.natr. 10
60 Jodet.kalic. 3
10 Tinct.Strophanti 2
15 Aq.dest. 300
10 MDS. 1 matsked efter maten
30 3 gånger om dagen.
10

1/8 1932

1.75
25 gl.
2.00

BONDE - MINNEN

Den 28 febr. 1991 samlades nio personer till en studiecirkel i projektet "Bondeminnen" anordnat av LRF, Nordiska museet och Vuxenskolan. Uppgiften var att anteckna och berätta minnen från1920-talet och framåt om "Lantbrukets mekanisering och elektrifiering, samt kvinnan och familjens förändrade roll". Vi har här nöjet att återge ett antal berättelser:

Potatisen.

Edit Davidsson, 68 år.

Potatisen - en av våra dagars viktigaste rotfrukter, kanske på landsbygden ännu viktigare då både djur och människor skulle ha del av den.

Sättpotatisen togs upp ur källaren, sorterades och sattes att gro på något varmare ställe. Detta skedde nog i mitten av maj månad. När sedan tiden kom och potatisen skulle sättas i jorden, var man för det mesta i slutet av maj. På trettio-talet skedde detta med häst och plog och hela familjen som medhjälpare.

På försommaren när potatisstånden var uppe något över plogfåran, skulle den årdras med årderplog och ogräset skulle bortrensas. Detta kunde ske flera gånger under växtperioden.

Hösten kom och potatisen skulle upp ur jorden. Jordkällaren som då fanns på gården skulle rengöras, friskt enris hämtas från skogen och läggas i bingen så det luktade friskt och gott.

Potatisplockningen var nog inte det mest åtråvärda arbete för oss ungar, som på den tiden hade potatislov från skolan, så att vi skulle hjälpa till.

Ryggen värkte och efter ett par dagar i potatislandet, var nog både arbetslusten och tålamodet slut för oss barn. Men så lovades kanske en extra slant till marknadspengar om man var lite flitigare att plocka och genast blev stämningen lite gladare.
Höstmarknaden var här i Sunne första fredagen i oktober månad. Då skulle det vara klart med allt utearbete.

Blev potatisskörden riklig, kunde man på en del gårdar framställa potatismjöl. Potatisen tvättades noga och sköljdes väl. Revs sedan i en kvarn, som drogs för hand. Potatisrevet silades genom en grov duk upp i ett kar. Detta skulle sedan stå tills stärkelsen sjunkit till botten. Detta tog några dagar. Den tjocka massan blev till foder. På stärkelsen som blev kvar skulle sedan vatten bytas ofta tills den såg vit och fin ut. Sist skulle den torkas luftigt och siktas till fint potatismjöl. Det som blev kvar i sikten blev så små gryn som sedan användes till grötkokning.

Så kom fyrtiotalet med nya seder och bruk. Hästen och plogen byttes mot både potatissättare och upptagare, vilket gjorde arbetet betydligt lättare för bonden och hans folk.

Detta är vad jag minns från trettiotalet och min potatisplockning.

Tvätten förr som jag minns den.

Ingrid Olsson, Backetorp

I början av maj och i början av oktober brukade vi tvätta "stortvätt" som vi kallade det.

Kvällen före skulle tvätten läggas i blöt. Vi startade tidigt följande morgon. Pappa gjorde upp eld ute under den stora, svarta järngrytan. Den fylldes med vatten och soda. Det tog ett tag innan vattnet blev varmt. Då började vi skubba tvätten för hand mot ett skubbräde. När vi tvättat så mycket att en gryta blev nästan full, kokades tvätten däri. Sedan togs tvätten upp, fick rinna av lite och lades i en balja. Grytan fylldes på nytt med rent vatten och ny soda.

Efter middagen var det dags att skölja tvätten. Då spände pappa för häst och vagn. Vagnen lastades med klappstol, två klappträn samt baljorna med de tvättade plaggen och så kördes allt ner till älven för att sköljas där. Vi sköljde och sedan klappades varje sak i tre omgångar.

När aftonen kom var man själv rätt genomblöt och trött. Vi åkte hem och hängde tvätten på tork. Sedan skulle tvätten manglas. Någon mangel hade vi inte, utan vi brukade gå till ett grannställe där det fanns en gammal stenmangel. Vi bar tvätten i en mangelkorg. Man måste vara två för att mangla på den, men tänk så slätt och fint det blev.

Tvättmaskin fick vi på 1960-talet - vilken lättnad!

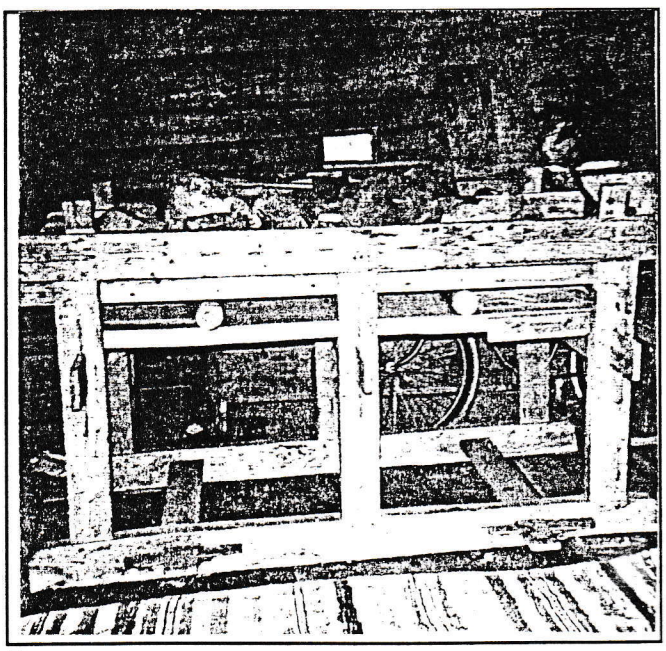

Så här såg stenmangeln ut.
Foto: Ingrid Olsson.

MINNEN KRING UTEDASSET.

Ester Jansson, 69 år.

I min ungdom fanns inget annat än utedass, som låg långt från stugan. Man måste gå över byvägen och ned för en backe, allt obekvämt, särskilt vintertid.

På utedasset var det kallt, glest mellan bräderna på väggarna och viss ventilation genom fjölen. Vi hade tapetserat med fina pappersbonader, kungabilder och med jul-, påsk-, och sommarbilder. Ibland skrevs någon väl funnen vers, t. ex. "Lycklig och ensam man här får vara och slippa närgångna frågor besvara".

På sommarkvällarna kunde man bli sittande länge.... Man kunde finna en bra berättelse i tidningen, som var denna tids toalettpapper. Åhlén & Holms och Oskar Ahréns kataloger studerades och användes också ofta.

Noga var att dasset hölls städat och skurades till midsommar och att en ren trasmatta låg på golvet.

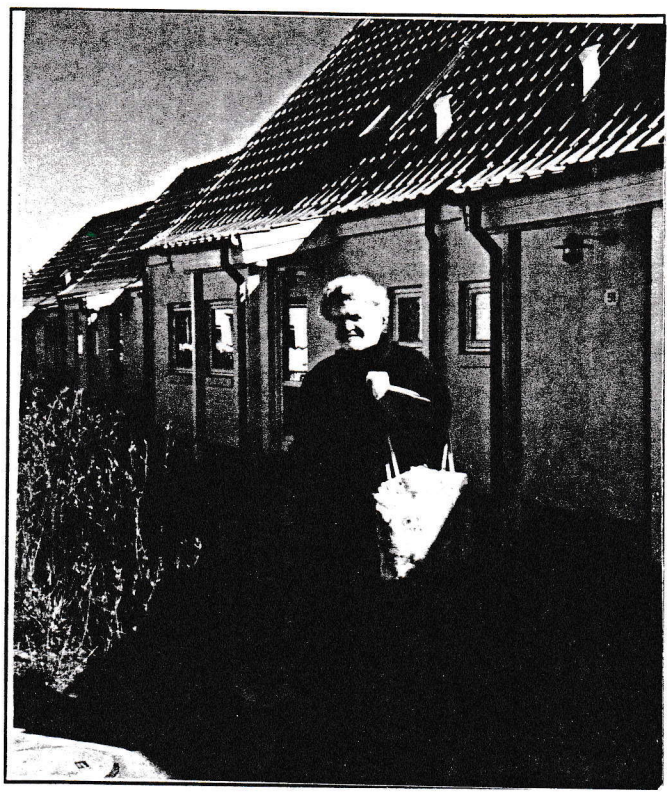

Studiecirkeldeltagare Ester Jansson.

Körprislista för jordbrukskörslor

fastställd av Sunne lokalavdelning av R.L.F. vid årsmöte den 12 jan. 1947.

Körning med en häst

och något av följande redskap:
vagn, kärra, släde, plog, harv och div. småredskap

Inklusive foder och kost	per tim.	kr. 2:50
Utan „ „ „		2:75
„ körkarl		1:50
Med slåttermaskin		3:50
„ sånings maskin		3:50
„ gödselspridare		4:—
„ konstgödselspridare		3:25

Körning med två hästar:

Inklusive foder och kost jämte den förhöjning som tillkommer för redskap efter nedanstående uthyrningstaxa. per tim. 3:50

Uthyrning av dragare och redskap:

1 häst	per tim.	1:50
2 hästar		2:50
Slåttermaskin, enbet		0:75
„ par		1:—
Sånings maskin, enbet		0:75
Gödselspridare, enbet		1:—
„ par		1:50
Konstgödselspridare		0:75
Självbindare lätt mod. plus en man		3:50
El. motorer 5—10 hkr.	per tim.	0:50
„ 10—15 hkr.		0:75
däröver efter särskild överenskommelse		
Försäljning av gödsel i stack	per hl.	1:—
Minsta utkörning		3:—

Traktorkörning:

Traktor med 2—skärig plog	per tim.	6:—
„ „ harv		7:—
„ „ självbindare jämte 2 man		10:—
„ „ slåttermaskin, direktkopplad		9:—
„ „ „ vanlig		7:50
„ „ gummivagn för transport		6:—

Traktor för stationär drift enligt särskild överenskommelse likaså vid användning av tyngre redskap eller specialmaskiner såsom täckdiknings-plog m. m.

I förekommande fall, såsom körslors utförande i gengäld för erhållet arbete får ifrågavarande taxa frångås.

Självbindare utan hästar, med 1 man 3.50 tim

R.L.F. i Sunne

Körprislistan ovan vill berätta om vad som kunde gälla på den tiden. Denna service på det fackliga området var en bland de främsta uppgifterna i LRF:s uppbyggnadsskede på 1940-talet.
Sunne Hembygdsförening tackar Helmer och Asta Olsson i Bäckalund för denna prislista hämtad från sina arkivgömmor.

SLÄKTHISTORIA FRÅN GAMLA TIDER I FRYKSDALENS ÖSTRA GRÄNS RUNT HÄLLSJÖN OCH ARNSTORP

Uppgifter nedtecknade sommare 1971 av Lily Karlsson, lämnade av Maria Emilia Dahlman, född Larsson den 29/9 1888 i Hagvallen, Östanbjörke, Sunne. Hon kom efter 60 år i Amerika tillbaka till sin kära hembygd.

Omkring 1815 kom min farmorsfar till Fryksdalens östra gräns. Han kom med sin fru från norra Sverige. Det var då rena vildmarken här. Det var dåliga tider, underligt att de kunde klara sig. Han hette Olov Bengtsson och var en skicklig stenarbetare. Det var på den tiden de byggde dammen öst om Hedåsen, stendammen över älven, som går till Annefors. Han fick arbete vid dammbygget och slog sig ner vid Falla. De bröt mark och odlade upp jorden så att de fick foder till kor och får. Dessutom levde de av fiske och villebråd. Det var primitiva förhållanden, livet var hårt. För att få eld användes flinta och fnöske. Glöden sparades omsorgsfullt.

Olov Bengtsson och hans hustru fick tre döttrar. En av dem hette Britta och hon blev min farmor. Hon var född 1828. Hon arbetade som piga tills hon gifte sig omkring 1855 med Jöns Larsson från Östanbjörke. De byggde Hagvallen sydväst om Hällsjön. Jöns Larsson hade en bror, som hette Lars Bergman. Han bodde i norra änden av Hällsjön, Sör i Haga. De hade 12 barn. Jöns och Britta fick fem pojkar. Två av dem dog i späd ålder. En av de fem pojkarna var min far. Han föddes 1857 och hette Lars Jönsson.
I unga år for han till Stockholm. Där lärde han byggnadsarbete. Han var företagsam och duktig. Sedan kom han tillbaka hem och gifte sig med Kristina, som var född i Bäcktorp i Arnstorp 1859. Där vid Bäcktorp föddes sju barn. Det var 20 år mellan den äldste och den yngste. Min farfar dog 1890. Då blev farmor ensam. Mina föräldrar, Kristina och Lars, gifte sig 1887. De bodde i Hagvallen tillsammans med farmor. Far arbetade med husbygge och snickeri. De fick 10 barn. Av dessa blev 8 vuxna.

Lars Bergman med den stora familjen bodde i en gård, som hette Sör i Haga. Nol i Haga bodde Anna och Ola. Ett större ställe hette Sjön och låg norr om Hällsjön. Där bodde Sven och Maja. De hade två barn, en pojke och en flicka, Bror och Augusta. I Älvsätter bodde Lars och Tilda Larsson. De hade fyra flickor och två pojkar.

I Grönfallan vid Hällsjöns östra sida, bodde Britta och Petter. Britta var syster till far och Lars Bergman och hon var min faster. De hade två flickor och en pojke, Kristina, Tilda och August. I sörändan av Hällsjön var en stuga som hette Vallen. Där var fyra barn, Ludvig och Johan, Ida och Emma. Deras föräldrar hette Nils och Lovisa. Grannar till dessa var Per Hellman och Marit. Han kallades Lugg-Per. Näst intill dem bodde tre syskon, Gustav, August och Inga. Gustav var gift och bodde i föräldrahemmet, systern Inga bodde kvar där, hon tillhörde hans hushåll. August gifte sig i Sörbråten.
Farmors syster gifte sig också i Sörbråten. Hon fick två barn, Per och Anna. Per kallade sig Linné och han var målare i Östanbjörke.
Anna blev gift Jansson och bodde kvar i Sörbråten. De fick fyra barn. Nämnas kan att Per Linné även skrev ner sina minnen från barn- och ungdomsåren. Han hade använt vitt omslagspapper, som han vänt och vridit på för att få med allt han kom ihåg. Detta hittades i en låda i hyvelbänken i hans verkstad. Det bevarades av dotterdottern Anna.

Nol i Bråten hette en gård och där bodde Erik Magnusson. Han gifte sig med Britta som var född vid Rönningen. Hon var syster till min morfar. Britta och Erik Magnusson fick fyra barn, två pojkar och två flickor. Min morfar, som dog 1909 var född på Rönningen 1830. De var fyra syskon; Britta, Ola, Jan och Erik. Den sistnämde var min morfar. Han gifte sig med Maja från Sättra i Arnstorp. De byggde en stuga vid Bäcktorp. Där föddes sex barn: Maja, Lars, Lina, Kristina, Klara och Sven.
I Täppan norr om Rönningen bodde Ola Svensson. Han var gift med Kristina och de hade sex barn.
Vid Rösa bodde Kajsa, som var gift med Höglund. Han reste till Norrland och arbetade i sågverk. Han förolyckades där. Kajsa blev ensam med flera barn.

Nils och Maja Dahlman köpte Rönningen 1876. Nils var från Sörby och Maja från Lakene i Råda kommun. Det föddes sju barn i äktenskapet. Det var Jan, Emanuel, Emma, Oskar, Karl, Ester och Simon. Oskar dog vid sju års ålder. Jan, Emanuel, Karl och Simon for till Amerika. Jan som var äldst for först tillsammans med en son i Täppan 1892. Sedan reste de andra bröderna över en efter en. Jan, Karl och Simon dog i Amerika. Emanuel återkom i början av 1920. Han var född 1880 och dog 1970. Han brukade Rönningen efter sin far, Nils Dahlman.

Så är det en plats vid södra stranden av Hällsjön. Kongo hette gården och där har bott tre generationer från början av 1800. Den förste hette Lars Larsson. Han hade två pojkar, Ola och Lars. De var goda arbetare, trevliga och hjälpsamma grannar. De gifte sig. En av dem hade fem barn, tre flickor och två pojkar. Lars dog 1898 och då såldes huset. Jan och Maja från Hedåsen köpte det 1899. Julen 1901 firades där ett bröllop, då yngste sonen till Jan och Maja gifte sig. Detta bröllop efterlämnar ett minne av det trevligaste man kan tänka sig. Det var mycken, god mat och glad samvaro med goda vänner. Jag var då 13 år och har detta som ett gott minne.

Det är många familjer som bott och fostrat upp barn här i bygden under knappa omständigheter.
Det var ett skolhus med lärare i Arnstorp, så barnen fick lära sig skriva och räkna. Kristendom var ett ämne vi fick lära. Vi blev konfirmerade.

Så får jag säga några ord om den välkända eken, som är flera hundra år och syns milsvida omkring.

Själv reste jag till Amerika1906 då jag var 17 år. Jag gifte mig där med Karl 1915. När han dog 1955, hade vi varit gifta i 40 år.

1993 JUBELÅR
SVENSKA KYRKAN

DAGS ATT PLANERA JUBELÅRET

- kulmen på bekännelsearbetet.

Jubelåret 1993 kulminerar Svenska kyrkans pågående arbete med att uttrycka den kristna tron idag. Kyrkan har i alla tider tolkat tron för varje ny generation. Vid vissa tider i historien är detta särskilt nödvändigt. Så var det till exempel för 400 år sedan när Svenska kyrkans bekännelse fastställdes av Uppsala möte 1593.

Under Jubelåret vill kyrkan sätta bekännelsen och lovsången i centrum. Jubel kommer inifrån, ur människans egen erfarenhet av befrielse och lust att dela med sig. Det har sin plats i församlingens liv. Varje församling måste själv utforma sitt Jubelår. Hur kommer det att se ut hos er?
Jubelåret i tredje Mosebok handlar om befrielse och upprättelse. Firandet av Svenska kyrkans Jubelår börjar första söndagen i Advent 1992 med en text ur profeten Jesajas bok som Jesus anknyter till:
Han har sänt mig att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blinda, att ge de förtryckta frihet och förkunna året som Herren har valt.
Glädjen över befrielsen gäller både enskilda människor och församlingar. Den uttrycks också i människornas solidaritet med förtryckta människor och fattiga länder. Låt allt som händer under 1993 - gudstjänster, studiecirklar, församlingsfester - gå under temat Jubelår!
Bland det första som händer under året är att bekännelsearbetets lilla bok delas ut. Den omfattar 64 sidor och beskriver i ord och bild enkelt och kortfattat det centrala i kristen tro. Alla stift och många församlingar har tagit vara på möjligheten att lokalt framställa ett avsnitt på 16 sidor.
En version som helt och hållet är riksproducerad går fortfarande att beställa hos Verbum.
Mer än 2,6 miljoner exemplar är hittills beställda. Många församlingar väljer att dela ut boken personligen och att följa upp den med temagudstjänster och samtalsgrupper. Hur gör din församling?

En större bok kommer senare under Jubelåret. Den vill i text och bild spegla hur en kristen samtida trostolkning kan se ut. Framställningen är beskrivande och resonerande och boken ska utstråla svensk nutid. Den tar våra akuta och eviga frågor på allvar.
Bokens avsikt är att peka på den kristna trons egenart och centrum, den levande och uppståndne Kristus. Läsaren inbjuds att se sitt liv i ljuset av detta centrum. Genom boken kan församlingen inbjuda till samtal, stimulerande och allvarliga. Vad vill din församling göra?

Låt oss tillsammans uppmuntra varandra till frimodighet i förberedelserna inför 1993. Låt oss be att Jubelåret blir ett år av befrielse och glädje!

JUBELÅRET I SUNNE FÖRSAMLING

* Den första upptakten skedde redan vid 1 Advent och under jultiden då Lilla boken delades ut. Vi fick även i det sammanhanget ett särskilt herdabrev från vår biskop Bengt Wadensjö. Både boken och rundbrevet kan man få på pastorsexpeditionen och i kyrkan.

* HÖJDPUNKTER
Särskilda höjdpunkter med fest och storsamlingar blir det vid de stora kyrkliga högtidsdagarna samt under kulturveckan. Därtill kommer konserter samt församlingsaftnar.

* FÖRDJUPNING
Studium av Lilla boken kommer att ske i studiecirklar och församlingsgrupper. Viktiga delar av boken presenteras vid olika gudstjänster och samlingar. Vi kommer att ännu mera "gå ut" och ha bygudstjänster, stugmöten och friluftsgudstjänster. Kontakter och samverkan med samhället kommer att förstärkas bl. a. satsningar för dem som drabbas av arbetslöshet och andra sociala problem. Inom kyrkan arbetar vi även med målsättningsfrågor och organisation. Det gäller att finna visioner och strategier inför 2000-talet, inte minst att öka engagemang och medansvar i församlingslivet.

* KYRKORENOVERING
Vi hoppas att under året få genomföra den planerade renoveringen av Sunne Kyrka. Även vissa förbättringar av församlingshemmet kommer att ske.

Summan av tankarna med jubelåret är att det skall bli en förbättring och förstärkning av både det inre och det yttre arbetet i vår församling.

Sven Toremark

För alla
Dina bankaffärer
vänd Dig med
förtroende till

SPARBANKEN

Fryksdalens Sparbank

Renault Clio.
"Bäst i klassen!"

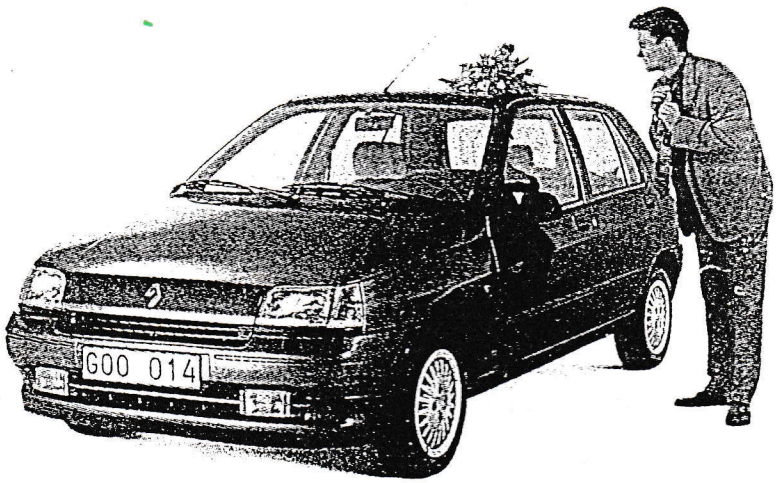

VOLVO -toppen i Värmland

FRYKSDALENS MOTOR

SUNNE LBC
MITT I SAGANS LAND

RING OCH BESTÄLL ELLER BEGÄR
OFFERT PÅ
TRANSPORTER
AV ALLA SLAG

Vi förmedlar:
Hjullastare • Grävmaskiner • Bandtraktorer
Väghyvlar • Maskintrailer m m

Vi levererar också:
MAKADAM • MATJORD
SAND • GRUS

SUNNE LBC
0565-112 55

K Nilssons Måleri AB
Gettjärn

Utför alla till branschen tillhörande arbeten

Tapeter och färger i lager

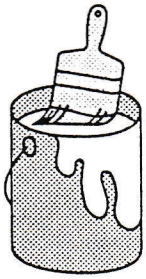

Tel 0565-431 00, 430 29
Fax 0565-431 29

135 40

Matbutiken i Sunne

ÖPPET ALLA DAGAR 9-8

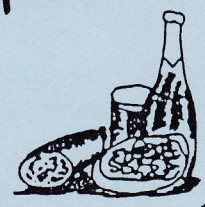

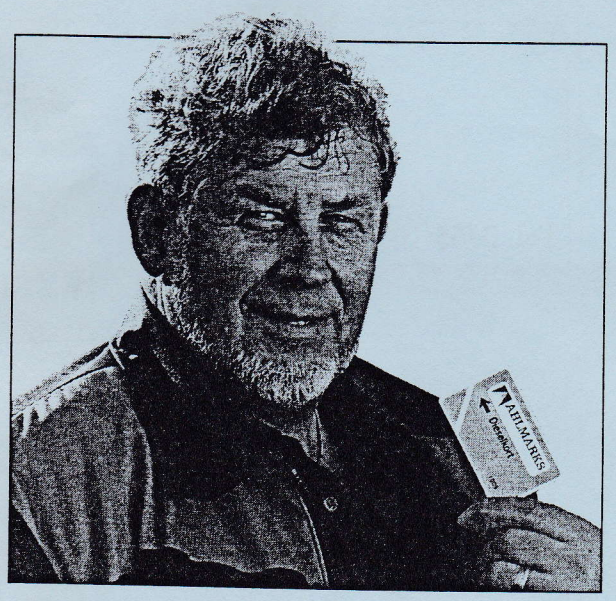

AHLMARKS DIESELKORT

ger dig tillgång till yrkestrafikens bästa tankställen

Med AHLMARKS DIESELKORT får du alltid "rätt pris" på CityDiesel, det nya, miljövänliga dieselbränslet. Du slipper stå i kö när du skall tanka och betala. Med AHLMARKS DIESELKORT får du dessutom tillgång till yrkestrafikens bästa tankställen med stora ytor, gott om plats och snabb tankning.

AHLMARKS BRÄNSLE

Arvika	0570-135 80, 174 50	Ekshärad	0563-408 90	Holmedal	0573-200 46
Karlskoga	0586-314 00	Karlstad	054-11 52 00	Kristinehamn	0550-151 50
Sunne	0565-105 63, 121 00	Sysslebäck	0564-101 86	Torsby	0560-110 90
Åmål	0532-117 80	Årjäng	0573-200 46	Örebro	019-11 96 55

VI LÄR DIG ANTIKMÅLA!

Alcro Akvalin Möbellasyr är en ny vattenburen lasyr som gör det lätt för dig att antikmåla dina möbler.

Lär dig att själv skapa vackra åldringseffekter.

ALCRO

SKYDDAR OCH FÖRSKÖNAR

Spektrum **BROBY FÄRGHALL**

Bryggargatan 3, SUNNE Tel. 107 20, 128 91

FÄRG - VÄGG - GOLV

NAO

Nils A Olsson Entreprenad AB Sunne

Ett 50-årigt LBC-anslutet företag med åkeri och entreprenadverksamhet.

Låt oss delge Er av den erfarenhet och kunskap som vårt företag besitter. Vi har erfarna maskinister och chaufförer som kör.

Grävmaskiner på band och hjul, dikesmaskiner, lastmaskiner, bandschaktare, grusbilar, dumprar, maskintrailer och väghyvel.

Försäljning av trummor i plåt och plast.
Anlita oss! Ring Allan 010/310987 eller Gunnar 010/813537.

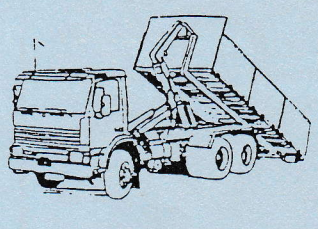

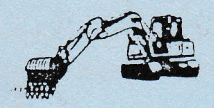

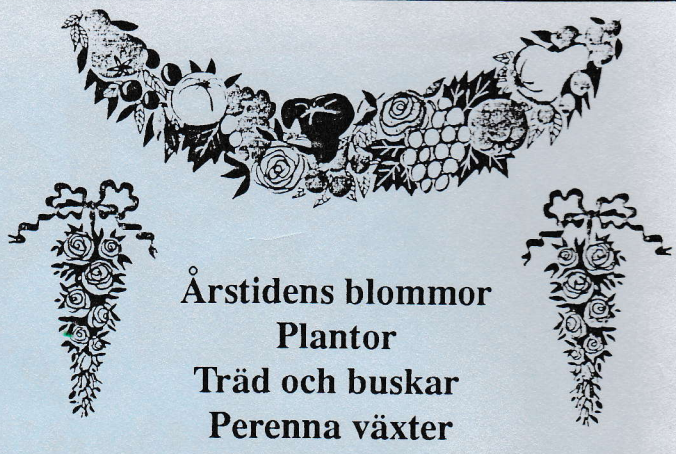

Årstidens blommor
Plantor
Träd och buskar
Perenna växter
Snittblommor

Smakfulla binderier utföres

HASSES HANDELSTRÄDGÅRD SUNNE

Tel. 0565-100 57
Fax 102 79

BLOMMOGRAM FLOWERS WORLD WIDE

BLOMMOGRAM®

JÖNSSONS BUSS

- ett 70-årigt familjeföretag

Bussbeställningstrafik för sällskapsresor upp till 63 personer.

Busslinjetrafik

Tel. 0565-921 22
Mobiltfn. 010-31 22 56
eller 010-31 37 88.

DET SKALL VI FIRA!

20 ÅR 1973 - 1993

EXTRAERBJUDANDEN HELA 1993

HUSHÅLLSMASKINER

20 ÅR 1973 - 1993 I BRANSCHEN

ÅKES EL & BYGG AB

KVARNG. 20 SUNNE 0565-135 60

20 ÅR 1973 - 1993

VI UTFÖR EL & VVS INSTALLATIONER

ETT BESÖK HOS OSS LÖNAR SIG ALLTID!